

تأثیر احساس زنانه بر شکل گیری طراحی معماری (نمونه مورد مطالعه مسجد گوهرشاد آغا)

نیلوفر محمدزاده^{۱*}، احمد میرزا کوچک خوشنویس^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری دانشگاه غیر انتفاعی آبا (niloofar_35615@yahoo.com)

۲- استادیار پژوهشگاه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری (a.m.khoshnevis@gmail.com)

چکیده

انسان مولف و شناسنده معماری و مولفه های تمییز دهنده بنا، در تبیین هویت معماری موثر می باشد. زنان ایرانی همواره به دلیل داشتن جایگاه ارزنده ای در ایران همواره تأثیر مستقیمی در ایجاد ابنیه بی مانندی داشتند که امروزه نمونه های چشمگیر معماری ایرانی اسلامی به شمار می روند. به طور تقریبی نیمی از جمعیت هر کشوری را زنان تشکیل می دهند و به عنوان نیمی از شهروندان ایران جایگاه و اهمیت خاص خود را دارند. با مطالعه در تاریخ معماری ایران در می یابیم که در برخی دوره ها که زنان از منزلت و جایگاه خاصی برخوردار بوده اند، ابنیه ارزشمندی را حامی و بنیانگذار کرده اند. سنت حمایت زنان از معماری در جامعه اسلامی به خصوص عهد تیموری سوابق بسیار دارد. گوهرشاد آغا از زنان نام آشنای این دوران بانی ساخت مسجد گوهرشاد مشهد همواره ناظر بر امور طراحی و ساخت بنا بوده و حضور دائم و فعال داشته است. این طور به نظر میرسد که حضور او به عنوان بنیانگذار و ناظر، بر معماری بنا اثر گذار بوده است. با مطالعه این مسائل سوالی که مطرح می شود این است که حضور زنان بر معماری چه تأثیری داشته است؟ و آیا جنسیتشان می تواند عامل اثرگذار بر معماری باشد؟ همواره این بعد از معماری در مطالعات نشان داده است که مسائل مرتبط به این موضوع از سوی بزرگان معماری همچون استاد پیرنیا نیز نیمه کاره و سطحی رها شده و کمتر بدان پرداخته شده است. در این مقاله برای یافتن پاسخ این پرسش از روش کتابخانه ای و مطالعاتی با نگاهی قیاسی استفاده شده است. با توجه به اهمیت حضور زن و تبیین نقش وی در شکل دهی فضا در می یابیم که گوهرشاد آغا در عین حال که در چهارچوب مرزهای حمایت از ساختمانهای دینی که از یک زن انتظار می رود قرار داشت قادر بود قدرت خویش را با ساختن بناهایش اثبات کند این بناها که می توان مجدداً بر آنها تأکید کرد در میان ساخته های زنان بی نظیر است زیرا زیباترین بناهای دوره وی است. نکات به کار رفته در مسجد گوهرشاد که بسیار تامل برانگیز است، می تواند عدله بر بروز تأثیر جنسیت او در معماری این بنا باشد. به طور کل ظرافت و زیبایی معماری دوره تیموری با توجه به علاقه سران تیموری و ایجاد فضای باز برای فعالیت زنان بر امور هنری، ریشه در احساسات ظریف و ذوق موزون پستند زانی دارد که خود بانی حمایت از این شیوه معماری در ایران شدند.

واژه های کلیدی: زن، مسجد گوهرشاد مشهد، معماری، جنسیت